СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXI. — Число 128. — Джерзи Сіті, Н. Дж., субота, 2. червня, 1923. — VOL. XXXI. — No. 128. — Jersey City, N. J., Saturday, June 2, 1923. — THREE CENTS

ЗАКЛИК ЦЕРКОВ ЗА ПРИСТУПЛЕННЄМ АМЕРИКИ ДО СВІТОГО СУДУ

ВАШИНГТОН, 31. мая. — Так звана Федеральна Рада Церков Христа в Америці видала нині заклик до 125,000 церковних громад, які вона обєднує, заклик в користь приступлення Злучених Держав до межидержавного суду при Лізі Народів.

Заклик завзиває членів сих церковних громад домагатися від своїх парляментарних представників, а передусім від своїх федеральних сенаторів, щоби вони заявилися за предложенєм Гардинга про участь в світовому суді. Заклик остерігає перед противною агітацією та попереджає, що її треба буде переломати.

Коли взяти під увагу, що в згаданих 125,000 громадах зорганізовано певно яких 20 міліонів душ, вага заклику стане очевидна.

МІНІСТЕР ТОРГОВЛІ ЗА РОЗЛОЖЕННЄМ БУДІВНИЦТВА НА РЯД ЛІТ

НЮ ЙОРК, 31. мая. — Секретар (міністер) торговлі Герберт Гувер відбув нині з членами Американської Будівляної Ради довшу конференцію в справі розложення будівництва, задержаного від 1914. року, на довший ряд років.

Американська Будівляна Рада складається з представників організацій, репрезентуючих всі чинники будівництва, себто так предприємців, як робітничі юнії, як і уряд. Ціллю конференції було запобігти навалови будівляних робіт, який дається завважувати тепер в цілих Злучених Державах, а який доводить до фатальних наслідків.

Конференція за згодою Гувера згодилася, що найкращим способом для запобіження на будуче такому навалови будівельних робіт буде оголошуванне публичних звідомлень про вигляди запотребовань на будівляні матеріяли та працю; на думку членів конференції, оголошуванне таких звідомлень буде вирівнувати будівляний рух, так що він буде більше рівномірний.

СЕНЗАЦІЙНЕ ПЕРЕСЛУХАННЄ В СПРАВІ ПРОГИБІЦІЇ

ОЛБАНІ, Ню Йорк, 31. мая. — В великій салі нарад палати послів нюйорської стейтової леґіслятури відбулося нині перед стейтовим губернатором Смитом явне переслуханне в справі виконування прогибіційного закона.

Якийсь час тому назад, саме, нюйорська стейтова леґіслятура ухвалила серед завзятої дебати відкликанне стейтового закона, на основі котрого стейтова влада була обовязана давати федеральним прогибіційним урядникам допомогу при виконуванню прогибіційного закона. Теперішне переслуханне зарядив стейтовий губернатор на те, щоби могти зорієнтуватися, чи підписати ухвалу, чи її заветувати.

На переслуханне зявилося величезне число народа. Межи промовцями були всі визначні представники обох напрямків: зі сторони прихильників прогибіції були провідники Анти-салюнової Ліґи, провідники ріжних церков, федеральні прогибіційні агенти, тощо, а з противної сторони деякі висьменники, представники проти-прогибіційних товариств, провідники робітничих юній. Прихильники прогибіції вказували на те, що ухвала леґіслятури стейту не зносить прогибіції, що прогибіція далі обовязує, що на случай потверджения ухвали стейт буде на будуче користати з охорони федеральної влади, а буде відмовляти її допомоги. Противники прогибіції вказували на те, що більшість народа є проти прогибіції, що леґіслятура повинна виконувати волю більшости, що всі зорганізовані робітники хочуть шклянку здорового пива до обіду, і т. д.

Губернатор вислухував всі аргументи за і против, не вмішуючися в аргументи навіть запитом, так що він не проявив, з котрою стороною він симпатизує. Має він вирішити питанне вета до суботи вечером, і нині ніхто не знає, на чому він стоїть.

ДОМАГАЮТЬСЯ ВІД ПРЕЗИДЕНТА СКЛИКАННЯ НОВОЇ МИРОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПОКІПСІ, Ню Йорк, 31. мая. — Стейтова конференція протестантської секти „Товариства Приятелів", відомих під назвою Квейкерів, ухвалила вислати до президента Гардинга просьбу, щоби він скликав нову мирову конференцію до Вашінґтону.

Резолюцію ухвалено на предложенє квейкерської організації в Лондоні, в Англії.

ЯПАН ПРОТЕСТУЄ ПРОТИ ПРАВИЛ ПРО ВОЖЕННЄ АЛЬКОГОЛЮ КОРАБЛЯМИ

ВАШІНҐТОН, 31. мая. — Япанський уряд прилучився до протесту других урядів проти недавного рішення Найвисшого Суду Злучених Держав про вожене горівок на чужих кораблях в обрубі три-милевого прибережного пояса здовж Злучених Держав.

СМЕРТЬ ПАРЛЯМЕНТАРИСТА

ВИЛСОН, Норт Каролайна, 31. мая. — Нині помер тут Клод Кичин, бувший демократичний провідник в палаті послів федерального конґресу. Був він вибраний до парляменту 11 разів та відзначився яко провідник конґресової більшости в часи, як Америка вступила в світову війну.

УРЯД СТАРАЄТЬСЯ ПОЛАГОДИТИ СТРАЙК НЮЙОРСЬКИХ МУЛЯРІВ

НЮ ЙОРК, 31. мая. — Щоби запобігти безробіттю всіх будівляних робітників наслідком страйку мулярів, представники департаменту праці в Вашінґтоні збираються посередничити межи мулярами та будівляними підприємцями.

КУБАНСЬКА ІМІҐРАЦІЯ ДО ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ

НЮ ЙОРК, 30. мая. — Іміґраційна влада звертає увагу на щораз більше зростаючу іміґрацію з острова Куби. Після обчислення іміґраційних урядників за послідні два місяці приїхало до Злучених Держав що найменче 5,000 кубанських Муринів, зваблених сюди кращими зарібками. Після іміґраційного закона, уроженець Куби, коли хочете їхати до Злучених Держав, обовязаний предложити лишень свідоцтво уродження.

ЛІЧЕННЄ УМОВО ХОРИХ МУЗИКОЮ

Заряд шпиталя Спрінґ Ґров в Болтимор, Мериленд, постановив завести проби лічення умово хорих при помочи музики. Ціла проба має бути в руках голяндського музика Віліена Вен Дер Вола, котрий вже робив подібні проби по других шпиталях краю. Сей музик, котрий рівночасно є також визначним криміноль'огом та соціольоґом, стоїть на становищи, що богато людий хорує умово просто тому, що їх чувства не достроєні відповідно та що сю хибу дасться направити через відповідні музичні продукції. На такій теорії він і основав цілу науку про музичне лічення.

ВЧИНОК БОЖЕВІЛЬНОГО?

До одного театру для рухомих образків в Шікаґо зайшов якийсь мущина і, сівши в передну лавку, став робити свої уваги про образи так голосно, що всі гості довкола нього почали проти сього протестувати. Коли сі супротивлення на нічо не помогли, один зі зарядчиків театру силою випровадив немилого гостя з театру. За кілька хвилин опісля сей самий гість вдерся в театер виходовими дверми та з револьвером в руці кинувся до публики. Загули в театрі вистріли, засвистали кулі. Жінки в крик, мущини стали ховатися під крісла. Дехто кинувся до стріляного, але сей не ждав. Через двері метнувся на двір і там пропав серед товпи, поки надійшла поліція. В театрі було троє людий тяжко ранених. Припускають, що се був умово хорий чоловік.

ПІДПАЛ ЗІ ЗЛОСТИ

До одного дво-поверхового будинку, занятого кравецькою фабрикою, в Ню Йорку зайшли в свято злодії, а не найшовши в касі готівки, підпалили дім в двох місцях.

ПРИВЕЗЛИ ДО АМЕРИКИ ЖІНКУ З ГАРЕМУ

До нюйорського порту приїхала на кораблі „Патрія" вірменська жінка Коґарік Куманіян. Коли вона мала 13 літ, Турки пірвали її від родичів, що тоді жили в місті Трапезунті, та продали її одному турецькому паші в неволю. Сей подарував її відтак свому синові в гарем. Коли Англійці заняли місце, де вона жила в гаремі, всі вірменські жінки дістали свободу та могли їхати, куди хотіли. Один американський місіонар заопікувався Куманіян та старався розслідити що сталося з її родичами. Сього йому не вдалося, але зате довідався він, що її сестра живе втікачкою в однім грецькім приюті в Пірею. Тепер місіонер забрав Вірменку до Америки, куди думає також спровадити другу сестру. Має він намір дати їм американське виховання.

ПАНЩИНА В ГАЛИЧИНІ

Львівський український дневник „Діло" повідомляє:

Крик розпуки видирається з грудий селян Старич і Курник, яворівського повіту. Ті, села передівсім не мають власних пасовиск і тому свій товар випасали за певною допатою в лісах старицького дідича Вайсмана. Доки жив старий дідич, відносини були тяжкі але всеж-таки виносимі. Та старий помер на війні, а на його місце прийшов брат зі своїм завідателем Дудзінським. Від того часу все змінилось. Оплати за випас щорічно підношено, аж дійшов до того, що сього року за одну корову жадає Дудзінський: вижати 6 кіп збіжа, 4 дні кісьби, 2 дні своїми кіньми звозити сіно, — значить числячи жатьбу на пісках одної копи збіжа два дні, вийде разом 18 днів роботи в жнива. Крім того готівкою 25,000 мп. За одну штуку треба цілі жнива на панському лані працювати. Люде з плачем віходили з двора, але не згодились. Рішили на своїх власних клаптиках долинок випасати. Та не припало це до вподоби Дудзінському. Тому Дудзінський висилає 6. травня до Курник коменданта постерунку зі Шкла, а той разом з війтом Козаком, старостинським прислужником, в уряді громадськім видає заборону випасти худобу на своїх власних ланах, бо „худоба могла би з ланів зайти в панський ліс і наробити там шкоди". Хоч сядь та плач або... роби панщину.

„ЗНАТОК ПЛИВАННЯ" УТОПИВСЯ

В Брукліні втопився оногді 16-літний хлопчина Джез Ф. Донеґю. Пішов купатися в ріку та, діставши корчі, потонув, хоча всі знали його як знаменитого пливака.

БУДОВА НОВИХ КАНАЛІВ В НІМЕЧЧИНІ

Німеччина стратила усі важнійші вуглеві терени, тому полуднево-німецькі держави хочуть всякими можливими способами надоложити ці втрати, хочуть побудувати нові канали, старі перестроїти та краще визискати силу падучої води, яка заступити має вуголь.

Баварія проектує справити і поглубити давне получення Рейну з Дунаєм; туди будуть могли плавати середної величини пароходи. Це буде 607 клм. довгий водний шлях, 38 м. широкий і 3 м. глибокий; водостан буде реґулювати 49 шлюз.

Віртенберґія приступила вже до каналізації Некару та до його сполучення з Дунаєм. Крім цего проектується використання спаду правих приток Дунаю, а передовсім рік Леха та Ізери, для одержання великанської електричної струї.

ЧОМУ БОЛЬШЕВИКИ ВИВОЗЯТЬ ХЛІБ?

Дня 27. квітня на засіданню комітету допомоги відновлення і піддержки сільського господарства в Москві обмірковувано питаннє про закордонний вивіз збіжа. Для виясненя позиції „уряду" в сій справі виступив Каменев. Він зазначив, що вивіз хліба конче потрібний для поліпшення матеріяльного становища „уряду" і збільшення золотого фонду, який вже кінчиться. Фінансове становищ е„уряду" в дану хвилю таке що вже вкінці біжучого року „уряд" не зможе покривати видатків, безпосередно звязаних з обороною країни й піддержаннєм головних чалувий державної господарки.

ВЛУЧНА ЗМІНА

На однім готелі в Швайцарії була від непамятних часів напись над входом: „Hospes salve!" — що по українськи означає: „чужинче, будь поздоровлений (витай!)" При перебудові готелю відновлено і напись. Маляр чи з дотепу чи може й несвідомо зробив малу зміну в написі, і то лише одну букву, а саме: „Hospes, solve"! замісць дотеперішнього напису. Ця одна буква змінила влучно напись, бо по українськи значить це: „Чужинче, плати—"

БЕЛЬҐІЯ ПРОТИ ФРАНЦУЗЬКОЇ ПОЛІТИКИ НИЩЕННЯ В РУРЩИНІ, А ЗА МИРОВОЮ ПОЛІТИКОЮ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

БРУКСЕЛЯ, столиця Бельґії, 31. мая. — На другий тиждень має тут відбутись чергова нарада бельґійського премієра Теніса з французьким премієром Пуанкаре.

В тутешніх урядових кругах кажуть, що бельґійський премієр заявить французькому премієрови, що Бельґія вважає політику нищення, яку завели Французи в Рорурю, недоцільною і шкідною.

Вони більше наклонні вже тепер до мирової політики Великої Британії, і заявляють, що підперли би таку політику, якби тільки Німеччина подала алиянтам нові, а кориснійші, предложення у справі сплачення їм „воєнних відшкодовань".

АМЕРИКАНЕЦЬ КАЖЕ, ЩО ЕВРОПА ПРИГОТОВЛЯЄ НОВУ ВІЙНУ

ЛОНДОН, 31. мая. — Сюди приїхав з континенту Европи бувший ґовернор стейту Кензас, Генрі Дж. Еллен.

Він сказав репортерам газет таке:

На мою гадку в Европі творяться тепер нові міждержавні союзи але на стару моду.

Се видно на Близкому Сході і на Балкані.

Зноваж Франція намагається привязати до себе кромі Польщі ще й Чехо-Словаччину.

Велика Британія старається притягнути до себе Італію.

Сі нові уклади нових міждержавних союзів можуть принести в недалекій будучині нову війну в Европі.

АМЕРИКАНСЬКА ФОНДАЦІЯ БУДУЄ ШПИТАЛІ В АНҐЛІЇ

ЛОНДОН, 31. мая. — Король Юрій поклав угольний камінь під будову шпитальних будинків, які мають бути прилучені до ґрупи будинків лондонського університету.

Сі будинки будується коштом американської фондації Ракефелера, яка дала на сю ціль 6 міліонів долярів.

ФРАНЦУЗИ НАМАГАЮТЬСЯ ВИПРАВДАТИСЬ

ПАРИЖ, 31. мая. — Французькі урядовці виявляють невдоволенне ізза того, що англійське правительство видвигнуло справу контролі Ліґи Народів над долиною Сар.

Вони кажуть, що Ліґа Народів не має контролі над долиною Сар, а що контролює її окрема комісія, яку створено на основі версайського мирового договору.

Вони далі впираються при тім, що страйк німецьких майнерів в Сарщині не повстав наслідком острих мір аліянтської комісії, але наслідком агітації німецького правительства, котре на се прислало гроші з Берліна.

ФРАНЦУСЬКІ СОЦІЯЛІСТИ ПРОТИ ПОЛЬЩІ

ПАРИЖ, 20. мая. — Підчас дискусії над позичкою для Польщі в парляменті соціялістичний посол Бертон різко критикував сей правительственний проект.

Він заявив, що Франція замісць помагати „войовничим розгонам Польщі повинна радше подумати про заплаченне свого довгу Злученим Державам.

НОВИЙ ВШЕХПОЛЬСЬКО-ЛЮДОВИЙ КАБІНЕТ В ПОЛЬЩІ

ВАРШАВА, 30. мая. — Склад нового польського кабінету представляється так:

Маріян Сейда, міністер заграничних справ.
Владислав Грабський, міністер „скарбу".
Генерал Осінський, міністер війни.
Кухарський, міністер торговлі і промислу.
Новодворський, міністер „справедливости".
Госцїцкий, міністер рільництва.
Лопушанський, міністер публичних робіт.
Мощенський, міністер почт і телеграфів.
Карлінський, міністер зелізниць.
Станислав Ґломбінський, міністер просвіти.
Буяльський, міністер здоровля.
Кернік, міністер внутрішніх справ.
Доровський, міністер суспільної опіки.
Осецький, міністер для земського уряду.

АМЕРИКА МАЄ ПІДПИСАТИ ОКРЕМИЙ ДОГОВІР З ТУРЕЧЧИНОЮ

ЛОЗАННА, Швайцарія, 31. мая. — Американський амбасадор у Швайцарії, Джозеф С. Гру, котрий бере участь в тутешній близко-східній конференції, одержав з Вашингтону уповажненне підписати в імени Злучених Держав договір приязни і торговельний з турецькою мировою делеґацією.

Американські експерти (знавці) приїхали сюди для складення договору.

НІМЕЦЬКІ МАРКИ ВЖЕ ДЕШЕВШІ ВІД АВСТРІЙСЬКИХ КОРОН

БЕРЛІН, 31. мая. — На тутешньому грошевому торзі німецькі марки нині ще низше впали.

За одного американського доляра платили тут нині 70,000 до 75,000 німецьких паперових марок. Се значить, що німецька марка впала низше австрійської корони, бо австрійська корона номінально о 20% меньша від німецької марки, а на біржі платять за доляра таксамо 70,000 до 75,000 австрійських паперових корон.

БОГАТО ОСІБ ЗГИНУЛО ВЧАСІ ПОЖАРУ В ТЕАТРІ В ПЕТРОГРАДІ

ЛОНДОН, 31. мая. — З Гельсінґфорсу, столиці Фінляндії, повідомляють, що туди наспіли депеші з Петрограду, які сповіщають, що там вибух пожар в опері вчасі представлення.

Весь будинок згорів і в середині вчасі пожежі згинуло богато осіб, а ще більше потерпіло тяжкі і легкі поранення.

ЄДНАЙТЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ І ЧЛЕНКИНЬ ДО У. Н. СОЮЗА

ДО КІНЦЯ ЧЕРВНЯ С. Р. ПРИЙМАЄ У. Н. СОЮЗ НОВИХ ЧЛЕНІВ, СТАРШИХ І МАЛОЛІТНІХ БЕЗ ВСТУПНОГО.

УРЯДНИКИ ВІДДІЛІВ І ЧЛЕНИ ТА ЧЛЕНКИНІ, ВИКОРИСТАЙТЕ СЮ НАГОДУ І ПРИЄДНАЙТЕ ЗА СЕЙ ЧАС ТИСЯЧІ НОВИХ ЧЛЕНІВ І ЧЛЕНКИНЬ ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

ПАМЯТАЙТЕ, ЩО ЗРІСТ ЧИСЕЛЬНОЇ СИЛИ І МАЙНА У. Н. СОЮЗА СЕ ДОРОБОК УСІХ ЧЛЕНІВ І ЧЛЕНКИНЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА!

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian Newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3. 1917. authorized July 31. 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents the copy.		ПЕРЕДПЛАТА. Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіти і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи" 1... Montgomery. ... Н. ... 1... Montgomery.
За прислані рукописи не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПОЯСНЕННЄ ДО РІШЕННЯ

КОНФЕРЕНЦІЇ АМБАСАДОРІВ У ПАРИЖІ З 14. МАРТА 1923 У СПРАВІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ.

Конференція амбасадорів головних держав Антанти ствердила своїм рішеннєм з 14. марта с. р. східні границі Польщі так, як їх означено рижським договором, та дотично Східної Галичини перенесла на Польщу суверенні права на підставі артикулу 91. Сен-Жерменського мирового договору.

Отсе рішенне видала конференція амбасадорів на таких загальних умовах:

I. На узнанню Польщі, що Східна Галичина з огляду на її етнографічні відносини вимагає автономічного устрою, то значить територіяльної автономії, і отсе узнанне приняли головні держави Антанти як зобовязанне Польщі.

Але головні держави Антанти рівночасно не устійнили території Східної Галичини, ні не вирішили державно-правних основ приреченої автономії, ні не означили часу (речення), в котрім ся автономія має увійти в життє.

Наслідком такого загадочного рішення конференції амбасадорів триває досі у Східній Галичині стан військової окупації, а населенне сього краю не знає про ніякі ґарантії, що мали-б забезпечувати державно-правні відносини горожан, приналежних до території Східної Галичини.

II. Відтак конференція амбасадорів взяла під увагу, що договір, заключений з Польщею дня 28. червня, 1919 (Версайський), передбачив для всіх територій, поставлених під польську суверенність, спеціяльні ґарантії для меньшостий расових, язикових або релігійних.

Та отся увага головних аліянтських держав не має примінення до території Східної Галичини, бо там має бути автономічний режім, а українське населенне творить там значно переважаючу більшість.

III. А далі, розважуючи східні границі Польщі, означені мировим договором в Ризі (18. марта, 1921), заявила конференція амбасадорів, що полишає сі границі на відповідальність договірних держав: Росії і Польщі, то значить, що головні аліянтські держави НЕ ПРИЙМАЮТЬ НА СЕБЕ ВІДПОВІДАЛЬНОСТИ ЗА СТІЙНІСТЬ СИХ ГРАНИЦЬ.

З сього знова слідує, що головні аліянтські держави тільки стверджують фактичні границі між Росією і Польщею, а не признають сих границь ненарушимими.

IV. Але проте Польща має ратифікувати мировий договір, заключений в Сен-Жермен і перейняти на себе всі відносні права і зобовязання, що переходять на неї з розбору австроугорської монархії.

Тут підходили-б такі важні справи, як: вирішенне права горожанства, признанне політичної амнестії та розвязанне фінансових і економічних домагань Східної Галичини до бувшої австро-угорської монархії. Та хто й коли має те все перевести і який голос тут має автономна територія Східної Галичини, про се не згадує рішенне конференції амбасадорів...

V. Коли ось так розважиться зміст рішення конференції амбасадорів з 14. марта с. р., то виявляється, що головні аліянтські держави в дійсности не вирішили державного становища Східної Галичини, та що одноду шні домагання українського населення Східної Галичини, як також постанови загальних зборів Ліги Народів в Женеві з 27. вересня 1922, не найшли послуху у представників трох держав: Англії, Франції і Італії.

Тому всі українські політичні партії Східної Галичини заложили рішучий протест проти згаданого рішення конференції амбасадорів, яке приняли без респектовання волі українського народу, та вважають те рішенне не тільки за суперечне з постановами міжнародного права, але також за СУПЕРЕЧНЕ САМЕ В СОБІ та недокладне і правно не важне.

ТИМ, ЩО ПИШУТЬ ЛИСТИ ДО РІДНОГО КРАЮ.

У нашім Рідним Краю панує крайний ляцький террор! Нема майже числа часописи, котре би не було сконфісковане. Свобода преси в практиці знесена, свобода слова також і навіть на укр. послів до сойму вносять брехливі доноси о ріжні злочини, а сойм їх видає потім судам, як ось недавно посла Луцкевича. Грозить нова війна, а всьо це разом мусить пригноблювати настрій наших земляків.

Треба скріплювати їх духа і тому у кождий лист до рідних чи до знакомих в Рідним Краю най кождий вложить яку горячу патріотичну статтю вирізану з цеї або другої американської часописи.

Нераз аж сором дивитись на такі листи, які з Америки приходять, а крім багато чистого паперу не піддають ні одної розумної гадки, не містять ані одного ободрюючого слова! ЛИШ ГОРЯЧИЙ, ПАЛКИЙ, ПАТРІОТИЧНИЙ ДУХ МОЖЕ СПАСТИ НАШУ ВІТЧИНУ, МОЖЕ ВИБОРОТИ ДЛЯ НЕЇ І СОБОРНІСТЬ І САМОСТІЙНІСТЬ!

Не жалуйте-же горячих підбадьорюючих слів для Ваших рідних і приятелів, а доповнюйте їх патріотичними печатними статтями посиланими у замкнених листах. Кожда така стаття — це вистріл у ворога. Вона не лишиться у одній хаті, а піде по селу, а навіть і на друге, на трете село.

Це ганьба витрачувати марки на дурні, нічого не говорячі фрази, коли у Вас лежать десь на полици перечитані уже числа часописей, — властиво без всякого пожитку.

А дома — вони сповнять велику місію, вони скріплять віру у малодушних, а охочих поведуть до ще успішнішої праці та ще більших подвигів!

Клим Обух.

ПОРЦЕЛЯНОВІ ПСИ.

Хмари над Східною Европою. — Поїздки французьких та англійських військових начальників. — Ґданськ і Яворина. — Хто пічне?

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Становище на Сході Европи все більше починає нагадувати смішну й жалюгідну позицію, в якій часто можна бачити порцелянових псів. Сидять або стоять одне проти другого два таких псиська, ощеривши зуби й випустивши пазурі, але кинутись один на другого не можуть. Лишаються вони в такій позиції роками й десятиліттями, а справа ані на волосину не посувається з місця.

Подібний стан річей все більше й більше стає „нормальним" не тільки у Східній, але і в цілій Европі. Франція та Німеччина сидять одна проти другої в позиції порцелянових псів: Франція, мимо обсадження Поруря, кинутись на Німеччину не сміє, а Німеччина кинутись не може. На російсько-українськім кордоні така сама картина: Оольща та Румунія радо кинулисяб а большевиків, а ті знов радо кинулисяб на Польщу та Румунію — та ба! всі вони з порцеляни.

В останнім часі ніби-то назріла потреба положити, нарешті, кінець цій смішній і жалюгідній ситуації. Дві перші скрипки в сучаснім европейськім концерті, Франція та Анґлія почали проявляти якусь підозрілу активність. Прелюдією до цього було затвердження східних границь Польщі. Потім пішло й пішло.

Анґлійські старшини ґенерального штабу, здавалосяб, ні з сього ні з того, поїхали оглядати лінію Дністра, укріплені пункти Бесарабії та морські баґи румунського побережа. Скінчивши цей огляд, вони поїхали до Варшави.

Рівночасно почалася з Лондону дипльоматична кампанія проти совітської Росії. Відколи Бонар Лоу заслаб, а його місце заступив лорд Кердон, анґлійський уряд став уживати супроти Москви дуже рішучої й навіть гострої мови. Під впливом Анґлії большевиків не допущено до офіціяльної участи в другій льозанській конференції. Англійський заступник у Москві Годжон демонстративно відмовився приняти дві большевицькі дипльоматичні ноти. Тоді прийшов анґлійський ультиматум, ще й досі не полагоджений.

Франція приступила до мирної офенсиви" на Сході Европи почасти подібними, а почасти иншими засобами. Французький маршал Фош зложив дуже многозначні візити у Польщі та Чехословаччині. Другий видатний французький генерал, Ле Рок, також побував у Польщі, та Румунії а тепер завітав до Юґославії. Зїзд французьких купців і промисловців у Бодро виніс постанову — „у зносини з совітською Росією не вступати", хоч ця постанова й суперечить всьому, що дотепер говорилося.

Щоб довершити цю картину, цими днями має ще приїхати до Варшави начальник анґлійського ґенерального штабу.

Франція, Анґлія, Польща, Чехословаччина, Румунія та Югославія — це все ніби обєднується в один залізний пястук. Проти кого? Очевидна річ, проти другої східноевропейської коаліції, яка складається з Німеччини, Литви, Росії, а евентуально Туреччини й Болгарії.

Що в цій останній коаліції головну ролю відограє Німеччина, принаймні з погляду першої коаліції, в тім не може бути ніякого сумніву. Саму совітську Росію можна було знищити вже кілька разів, а зосібна перед трьома роками, коли по нещасливій варшавській офенсиві червона армія була цілком деморалізована та в повнім відвороті. Були також инші добрі нагоди, але чомусь ними ніхто не скористувався. Очевидно, що совітська Росія сама по собі не так вже й перешкоджала, а може де-кому й була навіть корисна...

Зате Німеччина, навіть нинішня обкраяна та ослаблена, стоїть у всіх більмом на оці. Франція хотіла знищити военну німецьку силу — й не знищила її. Анґлія хотіла знищити німецьку економічну силу — й не знищила її. Для Польщі та Чехословаччини істнуванне навіть теперішньої Німеччини є постійною та великою погрозою. Тому коаліція Німеччини з иншими східними державами посеред накликує гнів першої коаліції й на ті держави.

Кристалізація сил для наступаючого конфлікту намічається, таким чином, досить ясно. Та які обєктивні можливости істнують до того, щоб цей конфлік розрішився катастрофою, щоб з цеї хмари пішов великий дощ?

Тим нашим політикам, що привязують свої надії то вигляди до тої майбутньої катастрофи, треба сказати, що їх вигляди мають дуже мало шансів на здійсненне. Коли поглянути глибше на внутрішню структуру кождої з обох коаліцій, то знов прийдемо до переконання, що то не більше, як порцелянові пси.

Франція та Анґлія на власну руку війни не розпочнуть. Ролю застрільщиці мусілаб правдоподібно відограти Польща. Яке є внутрішне положенне цеї держави, це всім занадто відомо. А назовні Польща все ніяк не може помиритись зі своїм найблизчим сусідом — Чехословаччиною, й то за дурницю — за Яворину.

Ціла та Яворина не варта чорнила, потраченого на неї. Це малий горб перед Татрами, якраз на польсько-словацькій границі. Попід горбом лежить мизерне село, яке має може 500 мешканців, переважно словацьких пастухів. Лихі язики кажуть, що Яворину хоче мати якийсь дуже впливовий польський магнат, щоб туди їздити на лови. Коли міністерські кризи можуть виникати в Польщі через те, що провідникови одного соймового клюбу не дозволено вивезти закордон 20.000 свиней, то легко можна повірити й тому, що лихі язики кажуть про Яворину.

У кождім разі досить того, що Яворина служить і ще довго служитиме серпозним яблуком роздору між Польщею та Чехословаччиною. А „дурне безладде лихо діє, і діло, як на гріх, не діло — тільки сміх", казав ще наш Глібов...

Польща встрягла тепер ще в один зовнішній конфлікт, який може наразити її на великі міжнародні прикрости: То конфлікт з вільним містом Ґданьском. Славнозвісний виленський „герой" Желіґовскі вже їздив до Ґданську та оглядав командуючі над містом висоти, щоб на случай збройного захвату знати, звідки починати. Та, хоч военний запал і панує великий, проте Польща ще трохи подумає, чи варто вступати в конфлікт зі всіма світовими. Але, з другого боку, справа вже зайшла занадто далеко, й повертати назад такожніяково.

Нарешті, відомі причини, які спонукнули Домбського в Ризі несподівано для цілого світу зробити „свинство" й згодитись на мир з большевиками, не зникли ще й досі. Доки в Росії панують большевики, Польща може ще істувати, але що буде потім — того ніхто не знає...

Коли Польща й витала чужих ґенералів дуже сердечно й порадно, проте від бенькетів і промов до виступу в похід з невідомим кінцем — дистанція величезна. Кінець-кінцем для Польщі далеко вигіднійше сидіти в позиції порцелянового пса, ніж кинутись стрімголов у темну невідомість.

Чехословаччина та Югославія взагалі мають дуже мало охоти кидатись у военні авантюри. До того-ж, Німеччина є більмом на оці лише у Чехословаччини, що-ж до Югославії, то вона безпосередно німецької небезпеки не відчуває.

Одиноким активним членом тої „великої коаліції" все лишається сама Франція. Але вона безпосередно зі Сходом Европи не межує, а на Заході вона вже й нині має повні руки діла в Порурю.

Щож думає „мала коаліція", себ-то спілка німецько-литовсько-російська?

Тут з боку можливости активного виступу справа також стоїть не дуже порішаючо. Німеччина не має зброї, а недовгої блокади її портів вистачить, щоб упокорити її голодом. Литва взагалі не є ніякою силою з огляду на свої малі розміри. Лишається совітська Росія. Про її військову міць оповідають леґенди. Але ми мачили далеко більшу військову міць колишньої царської Росії. Коли та на ділі показалася кольосом на глиняних ногах, то чим покажеться на ділі червона армія?

Самі большевики чудесно знають ціну славно-звісній армії Троцького. Як вона перед трьома роками тікали перед Поляками, як її били Естонці під Нарвою, як вона десятками тисяч тікала до східної Прусії, а потім ні за що не хотіла вертати до „совітського раю" — це ще добре памятають совітські полководці. Тому, коли до Москви надійшла звістка про замордованнє Воровского, московські волоцюги й невігласи тільки спромоглись на дешеві кпини над зробленою з ганчірок ляцькою лорда Керзона. А на ультиматум лорда Керзона червона Москва все-таки не посміла відповісти зірваннєм зносин. Натомісць хитромудрий Крагин швиденько вилетів на літаку до Лондону, щоб прохати пардону й знов дурити добрих Анґліків новими концесіями.

Виходить отже, що й для „малої коаліції" а передовсім для Німеччини та совітської Росії, одинокою можливою позицією є позиція тих самих порцелянових псів. Пащі розявлені, зуби ощерені, пазурі випущені, а проте — ні з місця.

Так стоять одна проти другої ці дві групи бідолашних порцелянових псів і все не можуть зрушити з місця. У нутрі кождої групи останніми часами помічається жвавий рух: їздять і літають генерали та дипльомати (між иншим також українські, але про це другим разом), пишуться ноти та ультиматуми, виголошуються промови та ухвалюються резолюції... Але нема тої сили, що оживила би порцелянових псів і спонукнула-б їх нарешті кинутись на противну сторону.

Берлін, 19. травня.

Радянин.

ВІТОС І СВИНІ.

Варшавська польска соціялістична ґазета „Роботнік" (центральний орґан польскої партії соціялістичної) з 12. мая с. р. стверджує за „Хлопським Штандаром", орґаном посла Путка (з „Визволеня", лівої ґрупи людовців), що вістка про те, начеби відмова ґен. Сікорським послови Вітосови на вивіз свиний була причиною соймової кризи, — є дійсно правдивою.

Вітос старався про дозвіл на вивіз 20,000 свиней. З пімсти за відмову рішив повалити уряд Сікорського. Тепер уся „свинська афера" вийшла наверх. Спочатку сього року зголосилась у Варшаві делеґація „Малопольскеґо Товаржиства Рольнічеґо", із заступником голови товариства, якого головою є саме лідер польського сторонництва людового Вінценти Вітос. Делеґація предложила міністерству торговлі і промислу цілий меморіял, якого коротким змістом було: видобути дозвіл на вивіз 20,000 свиний. Міністерство відмовило і тоді „самий" Вітос інтервенював у премієра Сікорського. Але Сікорський теж відмовив. Швидко потім прийшли заходи Вітоса в справі „творення польської більшости", з рамени якої він, Вінценти Вітос, має стати премієром. Кріза тягнеться від тижнів і не видно їй кінця.

Краківський „Ілюстровани Курер Цодзенни" полемізує з „Хлопським Штандаром", але не заперечує факту старань посла Вітоса у свинській справі, тільки намагається надати їм характер „суспільно-корисної акції". На одному із засідань польского сторонництва людового, була інтерпеляція у цій справі; Вітос назвав цілу історію „інтриґою премієра Сікорського".

„Роботнік" кінчає досить широку статтю на теми „свині — причиною кризи" реторичним запитом: „Невжеж кріза має своє пражерело у свинському кориті?".

З ОБЄДНАННЯ.

ПОМОЖІМ ПОЛІТИЧНИМ ВЯЗНЯМ!

Встарому краю Ляхи знова запорядили масові арешти наших братів! Це та амнестія, яку вони проголосили. Вязні живуть серед страшних відносин, а фонди Горожанського Комітету вичерпались зовсім.

Чи дамо згинути нашим братам в ляцьких тюрмах?

Краєва часопись помістила наші резолюції із зїзду мужів довіря, де ми Американці обіцюємо дати допомогу краєви в його визвольній бортьбі, а під тим вістку: Вязні мруть з голоду в ляцьких тюрмах! Поможіть!

Браття і Сестри! Памятайте, що в краю тепер передновок і вони самі голодують. Прийдімо з помочю і то негайно! Не ждім, аж вони помруть або попадуть в недугу! Зарядіть одноразову збірку по всіх громадах, а зібрані гроші пришліть негайно до Обєднання або шліть просто до Львова на адресу: Дністер, Руська, 20, або Краєвий Союз Кредитовий, Ринок, 10. із зазначенням „на політичних вязнів".

Списи жертводавців подати до ґазет.

Обєднанне Укр. Орґанізацій в Америці.
OBYEDNANYE
136-8 So. 4th Street, Room 608, Philadelphia, Pa.

УВАГИ

Допевні жерела.

Як подає філядельфійска „Правда", нюйорські жидівські ґазети принесли новину, що американський суд в Ню Йорку видав „інджанкшен", яким забороняється московському православному митрополитови Плятонови вести справи російської православної місії. До тої самої ґазети пише знов якийсь господин Цьорох, що сю справу заборону вибрав православний батюшка Чичало на тій основі, що уже утворено „законну живу церкву", для якої приїзджає вже який новий патріярх.

Не беремося рішати, чи справді, як каже „Правда", вже й в Америці повстає „жива церква" та на скілько американські батюшки вмішувалися в сю „інтриґу", та все таки треба піднести факт, що й така „православна" ґазета як „Правда" черпає достовірні вістки про православну церкву з жидівських ґазет.

Допевні вісти.

Черпає „Правда" допевні церковні вісти з жидівських ґазет, черпає вона певні політичні вісти з польських ґазет.

На основі такого допевного жерела доносить „Правда", що до Львова приїзджає граф Шептицький, „ініціятор федерації великої України з Польщею".

Під сею казкою про залізного вовка підписаний вже др. Дмитрій Марков.

Ясні слова та ясні думки.

„Єжедневні" поміщують статтю якогось молодого, але зате відважного революціонера, якогось М. Задунайського, закликуючу дословно:

„І нам, робітникам, треба бути готовими. Готовими не тільки до відбиття атаку капіталу. **Нам треба заатакувати капітал**".

Підчеркнули послідне реченне самі таки письменники з „Єжедневних", щоби всі добре знали, що великі большевицькі вчені не знають ріжниці межи капіталом, капіталістами та інфлюенцією.

Доказали.

„Єжедневні" стали обороняти большевицьке правлінне на Україні. Зібралися доказувати, що на Україні розвиває українська нація, національна культура, поширяється українська мова.

На доказ твердження навели друге твердженне. Доказом має бути стаття С. Ю. Семковського в харківському журналі „Червоний Шлях". Що Семковський не наводить ніяких фактів, се наших доказувачів з „Єжедневних" ні трохи не журить. Вони приймають голі слова за доказ і думають, що їх читачі приймуть за доказане все, що сказав пан Семковський, заким ще він щонебудь почав доказувати.

Що ані пан Семковський ані ніхто другий не має повної свободи написати в Харкові про розвій школи так, як каже писати безсторонність, се паничів з „Єжедневніх" теж не обходить. Їм досить, що хтось там щось напише. Чиж царські жандарми не брали за правдиві слова, які на себе говорили катовані революціонери?

Слова та факти.

Голословні твердження пана Семковського про розвій української культури на Україні можуть промовляти до розуму тим людям, що вірують в свідоцтво циганських дітий, на котрих покликується циган.

Слова пана Семковського стоять в виразнім противеньстві з фактами, поданими в самих таки большевицьких ґазетах, з яких виходить, що число українських шкіл на Україні зменчається і то не лишень в порівнанню з числом українських шкіл рік-два тому назад, але й в порівнанню з числом московських шкіл на Україні. Значить, на основі самих таки большевицьких фактів українська національна культура не лишень зменчується, але тратить на користь московської культури, полираної всею машинерією державною зорґанізованого під Москвою шовіністичного московського націоналізму.

Зрештою, панови Семковському дивуватися не можна. Його слова треба покласти на карб страшної голоднечі серед української інтеліґенції на Україні. Дивуватися можнаби лишень тим людям, що хапають за слово голодного чоловіка та роблять з сього оружжа на оборону московського панування над українським народом.

Та хто їх знає, то й їм не дивується.

ТИМКО СТАРУХ.

(Посмертна згадка).

Мабуть у звіснім „Комуністичнім маніфесті" Маркса і Енгельса перед 80 майже роками поставлено яко суспільний певник, що і кляса робітнича може висвободитись зпід соціяльного утиску лише своїми власними руками, своїми власними заходами! — В цім і лежить ріжниця між їх наукою а наукою утопістів в роді Овена, котрі числили на се, що їм удасться **переконати капіталістів** а навіть пануючих, **королів,** що їх система є одиноко спасительна, що отже вони повинні їм, реформаторам достарчити капіталів та инших середників, а вони вже мирною дорогою заведуть рай на земли.

На дармо ждали однак щирі і наївні утопісти: могучі мира сего якось не далися переконати, бажаних середників до їх розпорядимости не дали, пляни їх на ущасливленнє людскости лишилися і до нині — незбуточними плянами, утопіями.

Однак між робучим людом бачимо головно два роди, два підвідділи: перший — це робітник фабричний, відорваний цілком від знарядів праці, що є власностю фабриканта-капіталіста; — другий — се робітник рільний, чи то дрібний сельський власник, що з власного клаптика ґрунту вижити не може і мусить рівнож зарабляти на панськім лані, так, як тамтой цілком безземельний пролетар. Великий соціялістичний теоретик теперішньої пори Карло Кавтски розуміє дуже добре ріжницю психольоґії обох тих родів робітничої братії: сельський робітник безземельний чи малоземельний хоче посісти як найбільше землі для себе, **індівідуально,** бо-ж вона і справді даєся ділити. — Фабричному робітникови нічого би не прийшло з посідання частини фабричного дому, чи з якої там частини машини, з розгонового колеса чи що. Тому і ідея спільної власности на середниках продукції для нього зрозуміла і переконуюча.

Не будем тут входити в розбір питання, яка є найвідповіднійша програма для безземельного і малоземельного селянина. Це питання для укр. робітника в Америці не є актуальне. Але він походить власне з тої кляси, до тої кляси належать його свояки, що лишились в краю, і він цікавиться передовсім **політичними питаннями,** що дотичать усі кляси.

І тут треба ствердити рівнож велику ріжницю, яка заходить в способах і методах орґанізації та боротьби одної а другої частини робітного народа.

Робітник індустрійний зорганізований вже самою фабрикою, у котрій працює нераз і кількадесять тисяч робітників (нпр. у Сіменса в Берліні), коли поминути вже скуплену осілість в робітничих дільницях. Тому і пропаґанда, поширеннє друків і т. ин. між фабр. робітниками лекше.

Цілком інакше представляєся справа на селі, о чім нема причини обширнійше розводитиєь. Всьо це — знаємо всі дуже добре.

Зазначу лише, що властиво ціле наше селянство можемо сміло зачислити до малоземельних, бо кождий майже господар у нас коли не є сам малоземельний, то на всякий випадок є батьком, а вже напевно дідом малоземельних чи таки цілком безземльних сільських пролетарів.

Тому і політика наша повинна з тим числитись і програми партій, що опираються на селянській масі — повинні би цей стан фактичний узгляднити.

І тут знову заходить істересна ріжниця між політикою робітного народа на фабриках, а політикою робітного народа на селі.

З робітників індустрійних виходять безпосередно найкращі провідники політичні, з широким світоглядом, котрі не лиш знають з досвіду на власній шкірі дуже добре потреби своєї кляси, але і теоретично знаменито вироблені, а з другого боку зручні тактики, вповні дорослі до того, щоби помірятись зі своїми клясовими противниками, вишколеними переважно на університетах.

Тут наведу для приміру посла і віденського бурмістра Раймана, бувшого робітника столярського, або бувшого посла парляментарного з Відня Шумаєра бляхаря, а з Чехів теперішного міністра Габрмана, бувшого токарського робітника (він три роки пересидів в одиночній тюрмі!) та другого міністра Бехине, бувшого робітника слюсарського.

Та вони працювали у великих городах, де мали нагоду образуватися у товариствах самоосвіти, ходити на популярні виклади та на парляментарну ґалерію і слухати на вічах таких бесідників як В. Адлер, Пернерсторф, Масарик та другі. Габрман, яко очрноробочий перейшов Німеччину, Францію, Анґлію та північну Америку і вивчив чотири бесіди.

Чогож і де може навчитися сельський політичний діяч, при своїй нужді, при браку сельських визших шкіл таких як у Данії? Навіть зіставши послом до парляменту — мусить зараз по сесії вертати до своєї тяжкої, прибиваючої роботи на ріллі, тратить звязок і особисті зносини з другими більше образованими товаришами з міст. Де бібліотека для його визшого образовання, де виклади, театри, обміна думок з образованими людьми хочби в каварни?!

А орґанізатор на ширшу руку мусить сидіти у більшім місті, коло редакції, або таки й сам мусить стати редактором; чи се було доси можливе хоч і не знати як спосібному політикови, що вийшов безпосередно з селянства?! Може бути що у інших народів так буває, але у нас ми ре такого політика не мали. Були у нас знамениті знатоки селянських потреб і селянського життя, як нпр. Гурик або Іван Сандуляк, але на провідників політичної партії вони не надавались і ними не були.

Одиноким взором такого політика на ширшу міру, „простого хлопа", що навіть яко міністер-президент не хотів не то фрака натягати, але навіть — краватки, бачимо у наших „добрих" сусідів, Поляків. Є се Вітос, що творить і справді політичний феномен. Є ще і другий визначний політик, що вийшов з хлопського мазурського стану: є се Яків Бойко, але сей — се більше самоук-письменник, знаток історії та письменства. Але політичним лідером він не є, а вже певно жадним парляментарним тактиком, яким є — і то на велику міру — Вітос.

І ось найближились ми і до нашого дорогого покійника, **Тимка Старуха.** Він вийшов з хлопського стану, перейшов через військову службу, та був через 15 років жандармом. На щастє та не дуже симпатична служба не здеморалізувала його, але дала йому дуже багато практичного знання з области права адміністраційного та карного. Рівночасно дала вона йому нагоду пізнати ріжні слої робучого народа та ріжні околиці нашого краю. Маючи серце вражливе на людську кривду він міг зібрати маси фактичного матеріялу з цеї области, а рівночасно пізнав хиби обовязуючих законів та розпорядків.

Коли виступивши зі служби, став рільником і взявся до політичної роботи, то відомости попередно позискані дуже йому придались. — Але найбільше причинились до його політичних успіхів його кипучий темперамент, його палка вдача, та його незвичайний талант ораторський.

Коли до цего додати імпонуючу поставу, гарне лице та грімкий, звучний голос і неаби яку природжену інтеліґенцію, то бачимо що в нім зібрались всі прикмети, що складаються на провідника мас, на народного вітію, що розпалював тисячі своїх слухачів огнем патріотизму і непереможного завзяття.

А треба знати, що далеко легше мож розрушити і запалити слухачів-Гуцулів або Покутян, чим наших селян з Поділля, з долів, що ходять в полотнянках. У тих послідних кальорії зїдженого харчу обертаються головно на опал тіла, не так, як в тамтих, що і в літі не скидають кожушків-киптарів, так що позискані харчем кальорії ідуть також в значній части на темперамент, витворюють інакшу, сильнійшу нервову систему. — Коли ми раз з неб. Старухом про це говорили, то покійник навів мені цікаві приміри з життя пчіл та зазначив ріжниці, які заходять між пчолами з околиці Бережан, а тими, що надлітають на розбій з глубокого Поділя. — І у людей, — як знаємо ще з Бокля — ріжне підсоннє, инакший харч та инші матеріяльні обставини — витворюють иншу вдачу, розвивають то ті, то другі природні нахили та таланти.

Вимова Старуха ділала однак на всіх рівно сильно, рівно фасцинуючо. Вона впливала таксамо сильно на слухачів в парляменті, хоч тут мусів він боротись з трудностями німецької мови. Коли президент палати заявив, що до голосу приходить посол Старух — в тій хвилі коло його лавки збиралась значна громада навіть чужих послів, котрі все дуже інтересувались його палкими промовами. Вони знали, що се самоук, що се людина, що вийшла з глибини народа і тим ліпше знає його болі та потреби. Не ждали вони на штучні ораторські речення, на блестячі порівнання та несподівані заключення і виводи.

Та знали вони, що він говорить правду, що з його слів промовляє біль чуткого на народні кривди серця, та бажання ті кривди усунути а народні рани загоїти!

А Тимко гремів, ферфлюхтував, рубав на право і на ліво, що аж дрантє летіло.

І хоч його німеччина певно перворядною не була, то преці всі знали добре, о що йому іде та час до часу перебивали йому грімкими оплесками.

А вже найліпше розуміли його парляментарні стеноґрафи, і він читаючи свої промови в друку — нераз дивувався: „Що се за услужні та спритні люде, ті стеноґрафи! Вони не лише що поправили мені мою німецьку мову але вони навіть знають, що я **хотів** сказати".

Очивидна річ, що така визначна личність, така сильна індивідуальність як Старух мусіла мати немало ворогів, котрі ширили ріжні сплетні про його демаґоґію, про ріжні обіцянки давані виборцям підчас аґітації виборчої та таке инше. Щож легшого як якусь **точку програми,** якесь домагання представити яко дану **згори обіцянку?!** Нема демократичного посла, проти котрого би не піднощено замітів, що він обіцював „ділити панські ґрунта" та виробити, щоби сіль була „за дурно".

Коли в маю 1907 р. зїхалось в Станиславові пару новoвибраних послів і зійшлось в каварни зі знаним адвокатом а великим гумористом др. Йосифом Партицьким, то він їх запитав жартом: „Ну, панове посли! Скажіть но правду: по чому пускалисьте підчас аґітації сіль?"

Заміти демаґоґії, схлібляння селянським масам — се ще були найтяжші закиди роблені Старухови. Своєю дорогою був він досить, як Німці кажуть — „гершзіхтіґ", то є бив на се, щоби в своїм окрузі мати перше слово і найбільший вплив. Се його очивидно робило меньше приємним товаришем для других місцевих робітників народних, особливо з інтеліґенції. Лише що разом з тим бажанием бути все на переді ішла рівнобіжна і його праця між народом, з котрою не легко було кому иншому порівнатиєь.

Щодо його заховання в парляменті, то очивидно — дуже великої ініціятиви він розвивати не міг. Але в хвилях коли грозила яка небезпека селянству — він моментально орієнтувався і ставав дуже енерґічно в його обороні. Так було н. пр. в справі закону про пошесні хороби (заразы) між домашними звірятами. Він зараз зорієнтувався, що коли перекрочення цего закону буде віддаватися до укарання старостван то через се вони дістануть в руки нову небезпечну збрую, котрою будуть могли незвичайно докучати селянам.

А другим, що таксамо був незвичайно чуйним на небезпеки які грозили чи то селянству чи взагалі нашій національній справі — се був швагер Старуха (брат його жінки) посол **Михайло Петрицький.**

Умер він на тиф підчас побуту гал. армії на В. Україні і на великий скандал і доси не появився нігде некрольоґ того визначного патріота та бувшого редактора і видавця завзятущих „Гайдамаків".

І справді відчувалося, що в тих двох політиках найбільше проявлялося **народне сумліннє,** що вони дуже щиро і серіозно відчували **обовязок,** який вони мали зглядом народа, котрий їх вибрав.

Т. Старух увійшов до парляменту в р. 1907, а вже в р. 1908 і до краєвого сойму. Тут мав він найбільше нагоди виступити в цілім блиску своєї вимови, бо міг говорити по українськи. При своїм дарі орієнтаційнім та при незвичайній „шляґфертіґкайт" (хист негайно відпарувати напад) він став дуже небезпечним противником навіть для таких гарцьовників слова як кс. Стояловскі та Стасьо Бадені (маршалок).

Але і в приватних розмовах він умів як стій відрубати, причім ніякі титули і шаржі йому не імпонували.

Бувший міністер і намісник Коритовскі любив собі людий баґателізувати. І так разу одного побачивши Старуха каже до нього: „Як сен маце Тимку! А цо новеґо коло вас?"

На се Старух:

„Дякую вам за питаннє, Вітолде! Нічого такого особлившого нема".

Т. Старух уродився в р. 1859 в Бережниці вижній коло Ліска. Яко вислужений жандарм осів він — оженившись — в Слободі золотій коло Бережан, та взявся до орґанізацію повіту.

Підчас світової війни вивезли його Москалі на донос кацапів на Сибір. Коли однак в Росії вибухла революція, — він утік на В. Україну та взявся зараз до народної роботи після галицьких взірців. І так між иншим — виступив він в Київі підчас першого військового зїзду, на котрім своєю палкою, чисто націоналістично видержаною промовою та своїми практичними порадами викликав велике враженнє. На жаль — Наддніпрянці не пішли за його вказівками...

Триміліонна укр. армія розбрелася, з „вільного козацтва" нічого не вийшло. А коли прийшло до боротьби з більшевиками о Київ, то полки з найкращими іменами „Богдана", „Мазепи" і т. ин. або переходили до ворогів, або — що ще підлійше: проголошували „нейтралітет (?!). Також на „трудовім конґресі" в Київі в січни 1919 р. його розумні арґументи робили велике враженнє на селян туманених „жблудковою політикою" тоді, коли вже дах над головою тлів, підпалений московськими месіями.

За нашої державности був Старух енерґічним комісарем міста Бережан, а коли наша армія мусіла перейти Збруч, то і він, з братом Антоном пішов із нею. Та в Оринові біля Камянця попав він в руки Поляків, котрі його ограбили, увязнили та вивезли до Галичини, де в слідчій тюрмі пересидів кільканайцять місяців. Остаточно — нічого не могли йому Поляки доказати, то і випустили його за кавцією.

Підтяте тюрмою ґасло поволи життє в цім донедавна так кріпкім тілі аж і загасло на все 21. квітня с. р.

Похорони, при величезнім здвизі народа відбувся в Бережанах 23. квітня. Три пари білих волів на простім селянськім возі відвезло на вічний супочинок тіло сего вічно рухливого і завзятущого борця за кращу долю рідного народа...

Відень, 5. мая, 1923.

Др. Кирило Трильовський.

ДОПИСИ

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Вечер в память бл. п. Остапа Нижанковського.

Молодий хор "Співацького Товариства ім. Богдана Лепкого" в Ню Йорку, оснований заходом і трудом пп. Петра Малеця і Василя Савицького, представив ся в суботу, 26. с. м. вперве укр. публиці, давши вокально-музичний вечер в память бл. п. Остапа Нижанковського. На жаль укр. публика не дописала. Саля "Укр. Нар. Дому" лиш до половини заповнилась слухачами. А шкода — бо і Остап Нижанковський заслужив на те, щоби його память пошанувати, і концерт був варта того, щоби його послухати. Але богато наших людий є — видко — тої думки, що всякі прорази джез-банди, катаринки та верескливі жиди в Куні-Айленд приємнійші, як добре відспівана укр. пісня. В мене — видко — грінорський ще смак, бо Куні-Айленд непавиджу, а майже ні одного Укр. Концерту не пропущу.

На святочний вечер зложилися: продукції муж. хору ім. Б. Лепкого, сольо славного баса п. Шевця; скрипкові соля п. Е. Велемда (Чех), та дві недовгі промови — привитання публики п. Германом і промова п. Д-ра Демидчука про Нижанковського.

Перше слово належить ся хорови, бо сеж був сегодни його перший попис. Хор числить — крім диригента п. Савицького — 18 людий, а іствує всего два місяці. Хор співав дві композиції Кошиця ("Ой у лузі" і "Вже літ двісті"), одну Воробкевича (Як бим знала...), одну Біликовського (Гамалія), дві Нижанковського ("З окрушків" і "Гуляли") та одну Бевзенку ("Бо війна війною..."). Загальна характеристика хора була би: другі баси і другі тенори за слабі до решти хору і треба би їх скріпити з двома голосами; перші тенори сильні і певні, але недостає їм неформованих високих тонів, тому здавбися їм оден високий тенор; в переходах від форте до піано ще трохи за мало рівності; початкові форта часом ще переходять хвилями в крик — взагалі треба ще хорови зіспіватись, злитись цілком в одно тіло. Хор є на добрій дорозі до сего і вже тепер його приємно слухаєсь. Се заслуга рівно п-а Савицького, що тримає хор в руках як і хористів, що йдуть йому під лад. Треба ще місяця-двох науки, а хор буде дуже добрий.

З вчорашних продукцій хору найліпше випало "Уже літ двісті" в обробітці Кошиця та другий і послідний хор "Гамалії" Біликовського. Добре пішло "Ой у лузі", "Окрашки" — та тяжка до виконання, задля змінчивости загального характеру кождої з їх частин — вимагають ще вигладження. Соля п. Ярема в "Гамалії" випали дуже гарно. В п. Яреми барітон приємний, не надто сильний, і з него кули ліпший співак, як актор. Його голос може бути окрасою кождого хору і він вміє свого голосу ужити чи в хорі чи в сольових партіях. — Декламовані партії "Гамалії" виконав п. Попович, з належитою модуляцією, але трохи за скоро, через що затрачував враження. П. Попович зріс в Америці і як усі молоді америк. Українці часом помиляється в акценті. На се досить тяжко зарадити. Але все таки треба звернути увагу, що акцентуєсь "в гаї", а не "гаї", "плати", а не "плати", "стиха" (в значінню "стихає"), а не "стиха" (бо "стиха" значить: по тихо, тихим голосом) і т. д.

"Про соля басові п. Шевця можна писати лиш з найбільшим признанєм. П. Шевць співав згідно з програмою "Ой Дніпре" і "Гетьмани" Лисенка, а понад то, викликуваний публикою, заспівав ще "Ой щоже бо то за ворон" (аранж. Лисенко), сольо Карася ("Тепер уже я не Іван") з "Запорожця за Дунаєм", та дві жартобливі пісні "Удовицю я любив" (Кропивницького) та "Казав мені батько" (народна). В п. Шевця сильний, повний, чистий та виробленний голос. Дикция знаменита. Деклямація так само. Реджістер широкий. Високі тони рівно повні і ясні, як долішні. До того він, співаючи, грає мімікою і рухом. Голосу не щадить і розливає наразі повну його силу, де можна би і подумати. — П. Шевць збирав бурливі оплески.

То саме скрипак п. Велемд, що грав з Амбросія, Крайслера і Паганінія (на "біс"). В него легка і вправна рука, тонкий удар смичка, в пальцях кольосальна вправа — і як в брата-Чеха тонке, музикальне вухо. П. Дівіна, також Чех, був добрим акомпаніятором п. Велемдова і Шевцеви (сему без приготовання!). Хорови до "Гамалії", акомпаніювала добре п-а Шемерецька.

Остає згадати про бесідників. П. Герман привитав гостей простою, скромною, а дуже гарною промовою. Він дав взорець, як повинні говорити ті, що не є професіональними бесідниками: Просто, ясно, без вишуканих фраз і зворотів, де можна спотикнутись. А то чимало людий в нас пнеться говорити напушисто, "з висока" та плетуть смалені дуби.

Др. Демидчук говорив добре, як старий бесідник, але не вдоволив мене. Скаракетризував бл. п. Нижанковського як політичного і економічного діяча, між тим як бл. п. Остап не був ні сим ні тим. Бл. п. Нижанковський для будучини (і вже для нас) є лиш музиком, (композитором), а так само в минувшині, коли жив, був музиком (диригентом). В тім. і лиш в тім, його значіннє. Його твори (яких 140) є лискучі живі, повні того темпераменту, який був в бл. п. Остапа. Маса в них мельодії, такої лискучої, живої. Як диригент він сотворив епоху в Галичині, він дав розмах "Боянам". Але його брат, що живе в Америці, був політиком — не диригентом. Остап був диригентом для великих хорів чи оркестр. — На велику скалю. Се було його живло — не політика ані економія. Він пробував вправді і сего і того, але скінчив невдачами. Бо артист все є кепським політиком чи рахмайстром. "Молочарський Союз" був ділом бл. п. Олесницького та бл. п. Олександра Сембратовича ("Гандлеса").

Л. Ц.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

КАРНЕҐІ, ПА. Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 384 повідомляє своїх членів, що місячний мітинг відбудеться 24. червня в галі парохіяльній. Запрошуєсь всіх місцевих і позамісцевих членів щоби явились на 1. годину пополудни, бо буде справозданне з півроку. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — П. Карбін, предс.; Д. Яворський, секр.

САВТ ВЕТЛЕГЕМ, ПА. Бр. св. Димитрія, від. 288 повідомляє, що півручний мітинг відбудеться 17. червня в галі українській. На тім мітингу контрольори здадуть піврічне справоздане, тому обовязком кождого члена явитись на сей мітинг. Члени котрі не являть ся, мають заплатити кару. Хто не заплатить до 1. дня місяця, буде покараний в протягу статута. — С. Капраль, предс.; В. Могильський, секр.

КЕНЗАС СИТІ, КАНЗ. Бр. св. Володимира, від. 323 повідомляє всіх своїх місцевих і позамісцевих членів, що піврічний мітинг відбудеться в неділю, 17. червня в галі під ч. 547 Савт Парк Евеню. Проситься всіх членів явитись на сей мітинг, бо будуть дуже важні справи до полагодження. Мітинг відбудеться точно о 2. годині, отже братя, хоч раз на пів року зійдімся всі як один і полагодім наші справи. Неявившийся член заплатить кару після статута. — Д. Яремко, фін. секр.

ЕЛИЗАБЕТ, Н. ДЖ. Тов. Запорожська Січ, від. 3 повідомляє, що піврічний мітинг відбудеться о 7. годині вечером в суботу, 9. червня в церковній галі. Проситься всіх членів явитись бо суть важні справи до полагодження. Будуть приняті нові члени до У. Н. С. без вступного. А неявившийся членом поступиться після статута. — М. Сухорольский, предс.; О. Нагірний, секр.

ВУДЛАВН, ПА. Бр. св. о. Николая, від. 120 повідомляє, що піврічний мітинг відбудеться о 2. годині попол. в неділю, 17. червня в галі парохіяльній. На порядку нарад буде справоздання братської каси і одобрення братського статута. До братства будесь приймати членів за половину вступного. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — Монастирський, предс.; Мармура, секр.

ВУДГЕЙВЕН, Л. АЙ., Н. Й. Тов. Вільна Україна повідомляє всіх своїх членів, що піврічні збори відбудуться в неділю, 10. червня о годині 2. пополудни в тій самій галі де все. Неявившийся член заплатить кару ухвалену товариством. Звертаєсь увагу товаришам, щоби кождий переглянув статут У. Н. С., та щоби не було застосування підчас зборів, бо уряд стисло поступатиме після него. Довжних членів проситься вирівнати довг, бо в противнім разі буде мати голосу. — Д. Великанович, предс.; В. Цісик, секр.

ОЛІЄН, Н. Й. Тов. Запорожська Січ, від. 363 повідомляє своїх членів, що піврічний мітинг відбудеться 10. червня о 2. годині пополудни. Проситься всіх членів зійтись хоть оден раз на шість місяців, бо суть важні справи до ухвалення. Котрий з членів не явиться через важну причину, буде караний після статута. — С. Лушпин, предс.; Л. Базів, секр.

СКРЕНТОН, ПА. Подаєсь до відома членам Товариства ім. Збручем, від. 280, що мітинг відбудеться 10. червня під ч. 2031 Дороти ул. о 3. годині пополудни. Нових членів, котрі приступили в місяцю маю також взиваєсь. Українці міста Скрентону! Досить нам вже сего, щоби чужі агенти і організації користали з нас. Тепер якраз добра нагода вписатися в почтенне вступити до У. Н. Союза і до товариства без вступного. — В. Захарчук.

ВІД Т-ВА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІЖИ, В НЮ ЙОРКУ.

Цим подаємо до відома усім Українцям, що рекордові й фінансові книжки Т-ва "Української молодіжи" в Ню Йорку є готові до публичної контролі.

Товариство української молодіжи просить усіх представників українських організацій й товариств як також усіх прихильників нашого товариства взяти участь в контролі повиших книжок товариських.

Льокаль товариства буде отвертий для публики що дня через три дни: се є в неділю, понеділок і вівторок 3-го 4-го і 5-ого с. м. в годинах від 8-ої до 10-вечер.

ЗА Т-ВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІЖИ В НЮ ЙОРКУ:

Богдан О. Каштанюк, голова; Ольга Кирчівна, скарбниця; Дмитро Сірецький, фінанс. секретар; Омелян Копко, рекорд. секретар.

НОВА ТЕАТРАЛЬНА ПОСТАНОВКА В КИЄВІ

Київ, 1. травня, 1923.

Останні три дні місяця квітня ішла в Києві в Шевченківському театрі песа Георга Кайзера "Газ", яку виконувала студія "Березіль" під кермою Леся Курбаса.

Лесь Курбас яко режисер відомий Києву не від сьогодня. Його постановка Гайдамаків Шевченка придбала вже певну славу і популярність по Україні. А остання його постановка "Газу" показує, що він розвиває свої мистецькі пляни з повним талантом по обраній раніще дорозі.

Постановка "Газ" своєю ритмікою, богатством і ріжноманітністю рухів захоплює так, що слова песи губляться, не долітають до уваги і зовсім оживляють, якою мовою ми її не слухали-б, ми однакою її зрозуміємо і відчуємо, бо тут головні емоції викликує не мова а рух.

Правда, іноді це захоплення рухом виглядає трохи "переборщене", якщо можна так висловитись, іноді герої у своїх рухах можуть бути справді названі акробатами, як висловився один визначний представник старого театру, але тим неменьше ті рухи ілюструють складні душевні переживання красше аніж це може навіть слово чи другі прийоми мистецтва.

Новина завсіди вражає вже своєю природою, але коли вона вміє дати естетичну насолоду, значить вона варта уваги, значить вона є мистецтвом.

Песа "Газ" в постановці Леся Курбаса вийшла песою не Кайзера а Курбаса. Постановка до того переміняла дух песи, що син міліярдера, який є властиво головним героєм в песі Кайзера, в постановці займає другорядне місце; утворює постать хоробливо-мрійного авантюриста. Правда, тут в деякій мірі винуватий і виконавець ролі.

Властивим героєм песи виростає інжинір. Цея шукання нової людини губиться або виявляється тут і там в наївній формі, а вся постановка співає пеан фабриці, машинам з одної сторони і підкреслює соціальні недостатки з другої.

"Отакий "Газ" Курбаса.

Щодо ідеї песи то Курбас одмінив її од оригіналу і сим ослабив її вартість, але щодо досягнень в мистецтві дійства і в театральному огляді, то тут Курбас показався неабияким митцем і це його заслуга.

Особливо гарно проходили деякі масові сцени. З великою підйомом пройшла боротьба між інжиніром і сином міліярдера.

Дуже вдачно була споружена сцена, костюми але зовсім невдало музика А. Буцького, яка нічого майже не додала до загального враження.

М. Васильков.